

Foto: Jesper Jørgensen
Middelalderborgen Gjorslev, her set fra sydvest, ligger omgivet af voldgrave som mindelser om den tidligste herregård på stedet. En af de første ejere var antagelig Rane Jonsen – blandt de sammensvorne bag kongemordet i Finderup Lade 1286.

Bispens borg på Stevns

Fra fortid til fremtid

Dette er den anden artikel i OK Magasinets serie *Fra fortid til fremtid* - om herregårde og slotte samt deres ejere. Om hovedbygninger, avls-gårde og omgivelser. Om historien bag. Om fortids- og nutidsliv, og om fremtiden.

Stedet er denne gang Gjorslev på Stevns. godsejer Peter Henrik Tesdorpf byder indenfor på den historiske middelalderborg og på det absolut nutidige gods med dets land- og skovbrug.

Elverkongen hersker på Stevns, og han tåler ikke andre kongers tilstedeværelse. Det ved vi fra J.L. Heibergs elskede "Elverhøj", hvor Christian IV med nogen betænkelighed passerer Tryggevælde å og dermed kommer ind i Elverkongens rige. H.C. andersen skrev også et "Elverhøj", efter at han havde besøgt højen mellem Hellested og Karise, hvor Elverkongen efter folkesagnet skulle bo. andersens eventyrkonge var dog mere vennsæl end Heibergs. Han havde nemlig inviteret en kollega fra Norge, Troldegubben fra Dovrefjeld. Dovregubben havde været gift med en datter af Klintekongen på Stevns. Så hov! nu er der endnu en underjordisk konge på den stevnske bane.

Klintekongens rige er begrænset til Stevns, Møns og vist også rygens klinte. Han tilhører en oldgammel sagnverden, men har sin nutidige arvtaget på Møn, hvor den enkelte ejer af Klintholm har været omtalt som "klientekongen" generation efter generation. Og det er ganske vist! "Men husk nu endelig, at Klintekongen på Møn kun er en vasal under ham på Stevns," siger Peter Henrik Tesdorpf med et stort smil. Han har siden 1970 siddet på det historiske Gjorslev på Stevns – og han var Klintekongen i Hasle Festspil "Troldeøj" 2009, så han kan med naturlig autoritet sætte tingene på plads. I sit borgerlige liv er Peter Henrik Tesdorpf ejer af middelalderborgen, byg-

Godsejer Peter Henrik Tesdorpf's store lidenskab er klassisk musik. Her sidder han ved flyglet i slottets middelalderlige nordfløj. Han spiller også guitar og ikke mindst valdhorn. Tre-fem gange om året holdes der koncerter i Gjorslevs vestfløj, hvor der er plads til ca. 100.

get af Roskilde-bispen Peder Jensen Lodehat ca. 1396-1400, hertil et gods på 1.650 ha med tilhørende avlsbygninger, et større antal boliger samt Traktørstedet Gjorslev Bøgeskov ude ved kysten.

Roskilde-bisp som bygherre

Peder Jensen Lodehat var en handlekraftige prælat. I 1387 gik han i spidsen for de mænd, som tog dronning Margrete til rigets "fuldmægtige formynder og frue". Han blev hendes kansler, rådgiver og ven. I 1397 var han arkitekten bag Kalmarunionen,

Hver fredag holdes der ledermøde på godskontoret. T.v. driftsleder Anders Hansen, under hvem alt vedrørende landbruget sorteres, godsejer Peter Henrik Tersdorpf, kvægbrugsleder Christian Pedersen og godsfuldmægtig Lars Honoré.

Gjorslevs trappefløj, tårn og sydfløj, set gennem et af vinduerne i den toetagers nordfløj fra 1638.

som samlede n orden under Margrethe.

Hans borg blev opført med et latinsk kors som grundplan, hvor korsets lange arm og altså den længste fløj er mod syd. Byggematerialet er kridtsten fra Stevns samt munkesten. De fire fløje udgår fra et 28 meter højt tårn, som siden 1740'erne har været forsynet med et pyramideformet tag, men som ved opførelsen har været fladt, idet tårnet formentlig har været afsluttet med et muret brystværn med skydeskår.

Den prægtige bygning, som rager højt op over det flade landskab, var først og fremmest til repræsentation og til rekreation. Sådant blev gjorslev brugt frem til reformationen, da Christian III overtog dette kirkegods. Selv om nye ejere – kongelige, adelige og borgerlige - gennem århundrederne har sat deres præg på bygningen, er størstedelen af middelalderborgens ydre bevaret. Det gælder også mange fine detaljer, f.eks. en Madonna-figur, som skjærmes af en baldakin, på østsiden af tårnet.

Køkken i 600 år

Kælderetagen fremviser stadig de oprindelige hvælv, og køkkenet har ikke ændret placering siden opførelsen. Førstesalen rummer to højloftede rum, der med deres hvælv står som i Peder Jensen Lodehats tid, nemlig kuppelsalen i tårnet og nordfløjen. Vestfløjens loft er fornyet i 1874 efter en sammenstyrning. I 1638 blev opført en toetages sidefløj i tilknytning til middelalderborgens nordfløj, i 1843 kom der ved den søndre korsarm en treetages sidefløj med tårn. Lodehats oprindelige østfløj blev i forbindelse med en gennemgribende modernisering i midten af 1600-tallet forvandlet til et trapperum, ligesom østfacaden blev ombygget til det udseende, som den har i dag.

Under disse hvælvninger har der været lavet mad, siden Roskilde-bispen lod Gjorslev opføre ca. 1396-1400. T.v. anes det åbne ildsted.

Mere om Gjorslev

gjorslev ved Holtug på Stevns er på 880 ha ager og 770 ha skov, samt ca. 10 ha park. Herregården var 1370-1536 i Roskilde bispestols eje. I to omgange, 1536-40 og 1679-1743, var den i kronens eje. Peter Henrik Tersdorpf blev ejer af gjorslev i 1970 efter sin far, Edward Tersdorpf, som overtog i 1930. Fem år tidligere var slægten i skikkelse af adolph Tersdorpf rykket ind på det historiske sted, som havde været i slægten Scavenius' eje siden 1793.

Der er offentlig adgang til parken.

grupper kan mod betaling få rundvisning på slottet. Det årlige besøgstal er på ca. 2.000.

Slottet åbner også sine døre, når godsejer Peter Henrik Tersdorpf afholder koncerter. Det sker tre-fem gange årligt.

gjorslevs hjemmeside www.gjorslev.dk fortæller udførligt om gods og slot i fortid og nutid samt om arrangementer, herunder sommerkoncerterne.

I år udkommer et flot illustreret bogværk om gjorslev Slot. Prisen er kr. 350,-. Bogen kan forudbestilles pr. e-mail hos forlægger, fotograf og forfatter Jesper Jørgensen, forlaget Helikon Edition: jesper@stevnsklint.dk. Samme Jesper Jørgensen står også for de guidede rundvisninger på gjorslev.

Sundere herregårdsmælk

Herregårde og godser havde for bare en eller to generationer siden store malkekvægsbesætninger som et vigtigt element i et alsidigt landbrug. I dag er der kun tre tilbage af dem. Foruden gjorslevs 300 sortbrogede malkekøer findes besætningerne på gram Slot/n ybøl Cotel i Sønderjylland (250 køer af samme race) og Steensgaard på Fyn (150 jerseykøer). "Det er svært at tjene penge på mælkeproduktionen, når prisen på mælk lige nu er 35 øre under den gennemsnitlige produktionspris, men vi forventer, at produktionen i løbet af det næste år igen bliver rentabel," fortæller driftsøkonom Ole Maagaard Pedersen fra Patriotisk Selskab. Selskabet, stiftet 1810, udfører rådgivnings- og regnskabsarbejde for de større landbrug. "Vort lønniveau ligger over de fleste andre landes, og vore rammevilkår er slet ikke de samme som i de øvrige lande i EU. Omkostninger til miljøansøgninger til godkendelse af nye stalde er typisk over 100.000 kr. Dette er udgifter, som de andre lande i EU slet ikke har. Så vi har som udgangspunkt et handicap i forhold til de andre lande i EU," fortsætter han. "Ydermere er der en liberalisering i gang. Reguleringer i form af kvoter inden for EU aftrappes, og hvor der før var interventionskøb til at sikre en mindstepris, sættes prisen nu af udbud og efterspørgsel. Store supermarkeds- og discountkæder fører priskrig i detalledet, og markedet for skummetmælkspulver har været vigende. Mælkeproducenterne i EU er i krise. afregningsprisen pr. kilo mælk var sidste år nede under omkring 2 kr. Men der er dog lys forude. For 2010

forventer vi en gennemsnitspris på 2,30 kr., og priser i 2011, der igen gør produktionen rentabel."

Investering på 30 mio. kr.

I 2003 investerede gjorslev 30 mio. kr. i en stor løsdriiftstald med tilhørende malkekarrusel samt tre tanke til gyllen. Denne store investering skal forrentes og afskrives over driften, men det sker ikke lige nu, hvor hver arbejdsdag i kostalden koster tusindvis af kroner, uanset at der herhjemme næppe eksisterer et mere rationelt produktionsapparat, som på én gang optimerer arbejdsgangene og tilgodeser staldens beboere, køerne, der går på et gummibelagt spaltegulv og har egne sengebåse med madrasser, som hver dag overstrøs med frisk savsmuld.

"For halvandet år siden fik vi afregnet knap 3 kr. pr. kilo mælk. Det er vor produktionspris, når det samlede regnestykke skal laves med værdisættelse af vort eget foder, med kun fem års afskrivning på meget af materiellet i stalden, med uheld, sygdomme og meget andet, som hverdagen bringer," forklarer godsejer Peter Henrik Tesdorpf. "Vi kalkulerer altså anderledes end kvægkonsulenter og driftsøkonomer. Med ca. 3 kr. pr. kilo kan det lige løbe rundt, men der er ikke plads til henlæggelser, endsige fortjeneste.

Med et stort indtjeningsmæssigt efterslæb fra sidste år og en afregningspris i dag på lidt over 2 kr. vil mange mælkeproducenter ikke kunne fortsætte, selv om gennemsnitsprisen ender på 2,30 kr. i år," slår han fast. "Så langt de fleste er afhængige af

banker, som vil yde lån til at dække driftsunderskuddet. Underskuddet lagt sammen med den faldende indtjening på planteproduktion bringer mælkeproducenterne i en yderst kritisk situation. Og jeg har slet ikke nævnt landbrugets generelle gælds-krise, med høj gældssætning og renteudgifter."

Køerne på Gjorslev?

"Vi har nogle ressourcer her, og vi går ikke i panik, men vi er da bekymrede. Vi holder dog fast på vores malkekvægsbesætning, og vi vil vise, at vi kan klare os. Jeg kan slet ikke forestille mig et gjorslev uden køer!" slår Peter Henrik Tesdorpf fast.

Herregårdsmælk

Han og hans leder-team har en plan om gjorslevs egen herregårdsmælk. "En del af mælken skal produceres på et foder med blandt andet lucerneensilage og koldpressede hørfrøkager. Det ændrer sammensætningen af fedtet i mælken, så den får et mærkbart højere indhold af de sunde omega-3-fedtsyrer, sammenlignet med traditionel mælk. En sundere mælk skal kunne indbringe en højere afregningspris. Vi arbejder målrettet med projektet, men kan ikke sige, hvornår vi er på markedet."

Som regnestykket ser ud lige nu, vil herregårdsmælken dog ikke skabe overskud i driftsregnskabet for gjorslevs malkekvægsbesætning, men blot reducere underskuddet.

"Hvis gjorslev og de øvrige mælkeproducenter i Danmark og for den sags skyld det øvrige EU fremover skal have en rentabel mælkeproduktion, skal der være overensstemmelse mellem udbud og efterspørgsel og dermed en stabil, realistisk prissætning for mælken. Kvotesystemet skal altså bevares som en nødvendig produktionsbegrænsning og dermed som en prismekanisme," slutter Peter Henrik Tesdorpf.

En ny stald fra 2003 rummer Gjorslevs elitebesætning af 300 sortbrogede køer. Malkningen foregår i en malkekarrusel med plads til 44 køer ad gangen.

De nuværende afregningspriser for mælk gør malkekvæget til en underskudsforretning. På Gjorslevs hjemmeside fortæller Pil, datter af Peter Henrik Tesdorpf, i tegneserieform om problemerne.

